D.T.

ŽIVOT I RAD ŠIMUNA BALENOVIĆA

PRIGODOM STOGODIŠNJICE NJEGOVA ROĐENJA

NAPISAO

V. BALENOVIĆ

Preštampano iz Katoličkog Lista g. 1935)

ZAGREB

TISAK NADBISKUPSKE TISKARE

ŽIVOT I RAD ŠIMUNA BALENOVIĆA

PRIGODOM STOGODIŠNJICE NJEGOVA ROĐENJA

NAPISAO

V. BALENOVIĆ

(Preštampano iz Katoličkog Lista g. 1935)

ZAGREB

TISAK NADBISKUPSKE TISKARE

Pred stotinu godina rodio se hrvatski književnik, pedagog, historik i pjesnik Šimun Balenović. On je jedan od najumnijih i najplodnijih naših kulturnih radnika svoga vremena.

Rodio se u doba ilirskog preporoda, a živio u doba njegova razvoja, u doba buktanja narodne svijesti u cijelom kulturnom svijetu. Vrijeme njegova školovanja pada u one burne godine revolucija i ratova u Hrvatskoj i ostaloj Evropi. U vrijeme njegova umnoga stvaranja nisu bile ništa bolje prilike nego kada se rodio. Već u prvim počecima njegova rada hrvatski narod tišti teška mora — kruti Bahov apsolutizam. Iza apsolutizma oživljuje politički život u Hrvatskoj, stvaraju se i kristaliziraju nove političke stranke, počinju borbe, uskrisuju razna politička, narodna, kulturna, vjerska i socijalna pitanja. U svim tim pitanjima i svim borbama on sudjeluje i sve svojim umnim člancima obrađuje: zastupa, osuđuje i kritizira već prema tomu jesu li po njegovu sudu za narod, vjeru i domovinu ili su protiv.

Prigodom stogodišnjice njegova rođenja želim napisati u što kraćim crtama o njegovu radu i zaslugama za hrvatski narod. Kanim osvježiti uspomenu na čovjeka, rodoljuba i kulturnoga radnika koji je u radu za hrvatski narod i vjeru katoličku žrtvovao svoje zdravlje i dao svoj mladi život.

Šimun Balenović rodio se 21. listopada 1835. god. u selu Kruščici, kompanija Klanac a pukov-

nija (regimenta) otočka. Danas njegovo rodno mjesto pripada općini Klanac-Pazarište, kraće samo Pazarište, srezu Perušić. U Pazarištu je u srednjem vijeku bilo sijelo Buške župe i buškoga stola te glasoviti samostan Pavlina. Može se reći da je Pazarište bilo najplodniji kraj u cijeloj Lici. U njemu je bilo oranica, košanica, šuma, vrtova i vinograda. Ono je bilo u 15. i početkom 16. stoljeća prosvjetni centar Like.

Pazarište je rodilo osim Š. Balenovića mnogo znamenitih ljudi. Spomenuti ću samo njegove savremenike: Šime Starčević, svećenik i književnik hrvatski; Ante Starčević, vođa Hrvata u svoje vrijeme i vrsni političar, David i Mile Starčević, hrvatski političari i barun Stjepan Jovanović, general. Uža domovina Balenovića je dakle Lika, koja je onda a i za cijeloga njegova života pripadala Vojnoj Krajini.

Ocu mu je bilo ime Antona, a majci Ika rođ. Radošević. Preci su mu senjski uskoci. Iz plemena Balenović su i senjski morski kapetani dva Juriše, što sam našao u drž. arkivu u Zagrebu, a Š. Balenović ih spominje u svojoj »Povjesnici hrvatskoga naroda« str. 294. U njegovoj osmoj godini umrla mu je majka i tako je vrlo mlad ostao siroče. Otac mu je bio u vojničkoj službi narednik (»feljbaba«), koji je po karakteru svoje službe bio većinom izvan kuće, pa je mladi Šime često ostajao bez oca i majke, bez slatkoga i toploga roditeljskoga zagrljaja.

Normalku je polazio u Klancu, sijelu kumpanije, koje je od Kruščice odijeljeno visokim vrletnim gorskim kosama bez ceste i boljega puta.

Bio je samo slabi nogostup, po kojemu se na nekim mjestima morao četveronoške penjati ili spuštati. Od sela do škole trebalo je 2 sata vremena. U zimsko doba je ostajao u Klancu kod tetka Nikole Pećine. Normalku je polazio školske godine 1842/3. do 8145/6., a sasvim razumljivo da je bio najprvi u njoj.

Danas je teško vjerovati s kakvim je poteškoćama bilo skopčano njegovo školovanje u normalci. To može znati samo onaj koji je sam taj put dvaput dnevno prevaljivao (kroz četiri godine) kao što je pisac ovih redaka izdržao ali kao dječak od 10—14 godina. Kako je tek njemu bilo teško, koji je mlad pošao u školu sa nenavršenih 7 do 11 godina, a bio slabe tjelesne konstrukcije! Ta naučio je naporu, bijedi i radu već kao dijete, pa nije čudo, da je u tom ustrajao i kasnije kao dječak i čovjek u muževnijim godinama života.

Na nagovor Ante i Šime Starčevića odveo ga otac Antona u Zagreb na »više nauke« i smjestio ga posredovanjem župnika Rukavine kod kanonika Tuškana, a po njegovoj smrti bio je kod kanonika i profesora u sjemeništu Stjepana Ledinskoga kod kojega je ostao sve do njegove smrti, odnosno svršetka studija 1859.

Šest razreda gimnazije svršio je na zagrebačkoj gimnaziji i to: školske godine 1846/7. i 1847/8. I. i II. razred, a treći i četvrti razred godine 1849/50. i 1850/51. Školske godine 1848/9. nije bilo obuke zbog rata s Madžarima.

Prva četiri razreda gimnazije zvala su se onda gramatički razredi. Peti i šesti gimn. razred, koji su se onda zvali humanistički razredi, svršio je

školske godine 1851/2. i 1852/3. Iz škol. izvještaja za škol. godinu 1849/50. (Classificatio studiosae iuventutis) vidi se da je imao iz svih predmeta eminens (izvrstan). Od njegovih drugova u III. razredu uz ostale bili su: Ban Franjo, Broz Ivan, Gvozdanović Antun, Jambrečak Dragutin, Iveković Franjo, Rihtarić Stjepan i Zorić Josip. Svi su se spomenuti kasnije istakli kao kulturni radnici.

Iz života njegova u gimnaziji nije nam pobliže ništa poznato. Sedmi i osmi razred ili filozofiju, kako se onda zvala, te bogosloviju svršio je u zagrebačkom sjemeništu (od godine 1853/4—1858/9.).

U »Albumu presbiterorum« u nadb. pisarni upisano je, da mu je pomoćni biskup Ivan Kralj podijelio subđakonat 17. srpnja, a đakonat 24. srpnja 1859. godine. Svećenikom ga je zaredio kardinal Juraj Haulik 31. srpnja 1859. Čim je zaređen, dodijeljen je uredništvu »Katoličkoga Lista«, kod kojega je ostao sve do svoje smrti i to najprije kao suurednik a od konca godine 1866. kao njegov glavni urednik.

Godine 1862. postavljen je vjeroučiteljem na uzornoj i glavnoj školi spojenoj sa učiteljskom školom. Na učiteljskoj školi je neko vrijeme predavao i pedagogiju, zastupajući Stjepana Novotnija. Na uzornoj, glavnoj i višoj djevojačkoj školi ostao je kao vjeroučitelj sve do 1866. god. Godine 1867. imenovan je na učiteljskoj školi katehetom i učiteljem pedagodije i didaktike i ostao u tomu svojstvu sve do 1871. god., kada se je koncem školske godine na nagovor svojih prijatelja zbog slaboga

zdravlja zahvalio. Poslije službe na učiteljskoj školi prima mjesto ravnatelja nadbiskupske knjižnice, kojom upravlja sve do svoje smrti (17. svibnja 1872. god.).

Godine 1869. je među utemeljiteljima »Društva svetojeronimskoga«.

Da uzmognemo bolje prikazati njegov književni, naučni, pedagoški i pjesnički rad, potrebno je uočiti prilike u kojima je živio i okolinu u kojoj se kretao. Već je spomenuto, da se rodio u doba ilirskoga preporoda, a školao u doba revolucija i krutoga apsolutizma. To nije moglo ostati bez utjecaja na njegov duševni proizvod.

Dužnost mi je spomenuti i okolinu u kojoj se kretao i prilike onoga vremena u kojima je živio. Napred su spomenuti njegovi drugovi iz nižih razreda gimnazije, kasnije u višim razredima, dobio je još novih drugova, koji su išli ili u isti razred s njim ili koji razred pred njim ili za njim: Radoslav Lopašić, hrv. historik svršio je gimnaziju iste godine, dr. Juraj Posilović, kasnije prof. teologije i nadbiskup zagrebački, svršio je gimnaziju i teologiju godinu dana ranije, Ivan Tkalčić, hrv. historik i prebendar, bio je dvije godine iza njega, Vatroslav Jagić, slavista i učenjak svjetskoga glasa bio je godinu dana iza njega, Đuro Deželić, hrv. književnik bio je tri godine iza njega. Osim spomenutih njegovih drugova mnogo su na njega utjecali i stariji učenjaci, književnici i historici kao: Franjo Rački, Ivan Kukuljević Sakcinski i Matija Mesić. Od pjesnika je mnogo drugovao sa Ivanom vitezom Trnskim. U njegovo doba ži-

vu hrv. književnici Dr Ljudevit Gaj, Dimitrije Demetar, Fran Kurelac, Vjekoslav Babukić, pjesnici Petar Preradović i Ivan Mažuranić i mnogi drugi Ilirci. Od političara najvažniji su u to doba barun Metel Ožegović, Dr Ante Starčević, Matija Mrazović, Ivan Vončina, Josip Miškatović, Eugen Kvaternik i drugi. Od velikih crkvenih dostojanstvenika su: Josip J. Štrosmajer, Juraj Haulik, barun Mirko Ožegović i Juraj Dobrila. Političke prilike u kojima je živio bile su upravo očajne: najprije su Madžari pritisli pomadžarivanjem i uvadanjem madžarskoga jezika. Iza rata s Madžarima nastupio je Bachov apsolutizam i germanizacija, a u školama i uredima bio je uveden njemački jezik.

Takva je eto bila njegova okolina i takve političke prilike vremena u kojem on živi.

Kada je stupio u sjemenište, našao je tamo »Kolo mladih rodoljuba« koje je osnovano još 1836. godine pod imenom »Ilirsko narodno društvo domorodne duhovne mladeži sjemeništa Zagreb« i tamo se počeo zanimati za narodnu književnost, jezik, historiju i razna druga pitanja.

Njegov rad možemo podijeliti po sadržaju na vjersko crkveni, pedagoški, historički, publicistički i pjesnički. Sva djela su mu prožeta živom vjerom u Boga, žarkom ljubavlju za katoličku vjeru, hrvatski narod i domovinu. Nema skoro nijednoga članka iz kojega ne izbija briga za budućnost hrvatskoga naroda.

Dokazuje potrebu vjere, i moralnoga života za svoj narod, ako hoće da ima bolju budućnost da se oslobodi tuđinca i da se može ubrajati među ostale kulturne i prosvjetne narode.

Pisao je oštro, blago i domišljato, ali nikada ujedljivo.

Čim je stupio u društvo »Kolo mladih rodoljuba« razvio je u njemu veliku djelatnost i radio tamo duševno i tjelesno. Sve svoje mlade sile žrtvovao je tomu društvu.

»Kolo mladih rodoljuba« najprvo je hrvatsko društvo, gdje se je hrvatska rodoljubna mladež mogla sastajati. Ilirska čitaonica je osnovana godinu dana kasnije. Ono što su bila rodoljubna društva na sveučilištima u Beču, Gracu, Pragu i Budimpešti, to je bilo »Kolo mladih rodoljuba« u Zagrebu. Današnja generacija ne zna važnosti toga mladoga rodoljubnoga društva koje se uvijek pomlađivalo većinom iz srca, jezgre narodne — sa sela, toga nikada ne presahloga vrela narodnoga.

Kolo mladih rodoljuba bilo je ognjište na kojem su potpunim plamenom kao baklje buktile mlade rodoljubne duše, koje su dotle čamile okovane u tamnoj tuđinskoj školskoj atmosferi.

U toj atmosferi nije se smio učiti ni svoj materinski hrvatski jezik niti historija svojih djedova. Tä nije se smjelo materinskim jezikom ni govoriti u školi. Iz toga žarišta su vrcale rodoljubne iskre na sve strane domovine, ne samo Hrvatske već i Dalmacije i Istre, Vojvodine, Srbije, Češke, Poljske i Rusije. U njemu su se čitala starija i novija narodna hrvatska i srpska djela. Prevodilo se sa stranih jezika na hrvatski odno-

sno ilirski, pisale se rasprave, novele, pjesmice itd. U neprestanoj su vezi sa Ljudevitom Gajem i ostalim ilirskim preporoditeljima, koji su znali katkada polaziti i njihove sastanke. Mislim da neću pretjerati, a ni pogriješiti ako kažem, da je nemoguće vjerno, istinito i potpuno prikazati ilirski preporod, njegov razvoj i daljnje djelovanje Iliraca, a da se ne prouči ovo mlado rodoljubno hrvatsko i katoličko društvo. U takvo društvo je došao mladi nadareni Šimun Balenović. Tu je našao mnogo drugova skoro isključivo djece seljačkih roditelja. Svi su bili bistri, odvažni i poduzetni. Dijeleći međusobno dobro i zlo, radost i žalost, postali su ne samo drugovi već i vrlo dobri prijatelji. Juraj Posilović i on sklopili su prijateljstvo tako čvrsto, da su jedan drugomu povjeravali i najskrovitije misli.

Već zarana je Š. Balenović pokazao da mu je »Kolo mladih rodoljuba« priraslo srcu. Čim je stupio u društvo, odmah je počeo raditi. Prvi mu je posao bio da je na čisto prepisao nacrt o postanku, napretku i djelovanju »Čitaonice mladih rodoljuba«. 14. listopada 1855. upravitelj mu se društva za to javno zahvaljuje. Iste godine 23. prosinca biran je u odbor za sastav novih pravila »pošto su se morala zbog spoljašnjih okolnosti u koječem promijeniti«. U srpnju 1856. god. izabran je u odbor za prevođenje »Goffinea« i »Evstakija«, povjesničke pripovijetke iz Šmidovih spisa. Prijevod je bio gotov već na proljeće 1857. god. Na sastanku »čitaonice« 8. prosinca 1856. god. jednoglasno se zaključuje, da članovi »Kola« stupe u povjesničko i gospodarsko društvo »jer su već i onako članovi domorodnih društava«. 19. listopada 1856. izabran je Š. Balenović jednoglasno bilježnikom. U prosincu iste godine javlja ravnatelj sjemeništa po upravitelju, da bi se ime »Kolo mladih rodoljuba« moglo krivo tumačiti i predlaže da se ime promijeni u ime »mladih bogoljuba«. Članovi su zaključili da se nazovu ili domoljubi ili nikako i na sastanku »čitaonice« 13. travnja 1857. god. prime ime »Zbor duhovne mladeži zagrebačke«.

6. srpnja 1857. g. izabran je Š. Balenović knjižničarom i blagajnikom, a 18. srpnja 1858 god. upraviteljem »Zbora«.

Prvi sastanak pod njegovim predsjedanjem bio je 17. listopada 1858., a drugi 19. prosinca iste godine, na kojem je saopćeno da je »Kažiput« preveden i to po Balenoviću, Rihtariću, Tadiću, Zoriću i Jagiću. U istoj sjednici izvješćuje upravitelj Š. Balenović, da je sjemenišno ravnateljstvo zahtijevalo neka se pokažu čitaonička pravila.

Kada je Š. Balenović primio upravu »Zbora« stanje blagajne bilo je upravo očajno. U njoj je bilo 73 forinta i 37 novč. Na dugu je »Zbor« imao za rasprodane knjige 518 for. 36 novč. U »Povijesti Sbora duhovne mladeži«, koji se nalazi u arkivu čitaonice »Zbora duhovne mladeži«, stoji ovo: »Velika oluja podiže se iste godine na »Sbor« da ga uništi. Jedino divnoj razboritosti i umiljatosti predsjednikovoj imade »Sbor« zahvaliti svoj život... Medju klericima su se našle dvije ulizice, dvije doušlice, koje su nabajale poglavarom, većinom tuđincem, da je »Sbor« samo kovačnica sva-

kojakih buntovnih ideja, a knjižnica da je puna svakojakih husitskih i raskolničkih knjiga. O posljednjem se poglavari nisu mogli uvjeriti, kada nisu znali nijednog slavenskog jezika. Povjerovaše dakle tim laglje. U to se pridesi i druga nevolja. Uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup naloži da klerici moraju u neke dane i stanovite sate latinski govoriti. To bijaše baš u dobar čas voda na mlin tudincem. Stožernikov nalog protegnuše oni i na »Sbor«, koji im i onako bijaše trn u peti, otkako im ga one dvije kukavice ocrniše. Pozvaše dakle predsjednika, pa mu kažu da se od sada prema nalogu stožernikovu ima sve pisati jezikom latinskim. Šime se otimlje koliko može. Kada vidje da je uzalud svako otimanje, a s otporom da bi moglo društvo postradati i propasti, pokori se volji poglavara. Na slijedeći sastanak o Božiću posla već pozivnicu na latinskom jeziku. Ali sada tek Bože pomozi našemu Šimi. Kao da si goruću luč rinuo u slamni krov, tako je planula sva mladež na svoga vrloga predsjednika... Šime ih dočeka na sastanku posve mirno, ljubazno, potpuno svjestan, da nije zlo uradio nego dobro, pa da zato mora pobijediti. Neka oni govore što ih volja, reče, među ostalim Šime, on se ove časti ipak odreći neće. On je potpuno uvjeren da je uradio pravo makar se to činilo članovima i kako krivo. Da nije tako radio bio bi »Sbor« jamačno propao, a život i opstanak »Sbora« za cijelo više vriedi nego ona lat. pozivnica. Zato neka se mane zadjevica, on će raditi kao i dosada i odgovarati će za sve i naknaditi svaku štetu, koju bi možda »Sbor« pretrpio radi njega.«

Na ovu nepriliku došla je nova. Poglavari su vidjeli da »Zbor« ima preveliku autonomiju i nalože predsjedniku da pravila popravi i preinači i da ga onda donese njima da ga odobre. Što su tražili, to je predsjednik morao učiniti. Poglavari nisu s tim bili zadovoljni, tražili su da budu potpuni gospodari »Zbora«. Predsjednik se bori rukama i nogama da spasi »Zbor«. Mudrim držanjem isposluje da je poglavarstvo pristalo, da mu se donesu kandidati za odbor na odobrenje. Zbog trzavica u »Zboru« i zaredanih neprilika držano je te godine u svemu pet sastanaka. No uza sve te neprilike »Zbor« je mnogo radio ove godine. Preveden je »Kažiput«, »Duševna okrepa«, »Badnjak« i »Pisanica«. Prevodili su Balenović, Tadić, Zorić, Jagić, Deželić i Blaž Lorković. Metel Ožegović je te godine dobio barunstvo; Š. Balenović čestita u ime Zbora kod te svečane prilike visoko cijenjenom dobročinitelju Zborovu. Barun Metel Ožegović lijepo zahvali, darova društvu 20 forinti i obeća i nadalje svoju pomoć društvu, koje mu je »toli milo«.

Balenović predloži, da »Zbor« za buduću godinu drži sve hrvatske časopise. Od slovenskih predloži »Glasnik«, čeških »Obrazy života«, a od njemačkih »Reinische Volksblätter«. 25. srpnja 1859. saopćuje predsjednik Š. Balenović da je poslao u veronsku bolnicu bolesnim hrvatskim vojnicima iz »Zborove« knjižnice od svake knjižice po dva primjerka. Da društvo izvuče iz novčane neprilike poduzimlje sve i sva. Predlaže da se za trgovce načine poje-

dini zapisnici i da se u njih savjesno i točno sve bilježi, a preostali dug da se pažljivo prenese u sveopći zapisnik dužnika. Određuje da se na početku svake godine načine potrebni protokoli za sve poslove koje »Zbor« obavlja. Kratkim govorom ukorio je i opomenuo članove da ostanu vjerni načelu svećeničkoga reda. Najbolji svećenik je, kaže, i najbolji rodoljub. Odbornicima društva preporučio je ustrpljivost i savjesnost u službi. Novoizabrani predsjednik zahvalio mu se srdačnim govorom na neumornom trudu i velikim zaslugama za čitaonicu. Predao mu je u znak zahvalnosti krasno vezani »Badnjak«, Kanavelovićev epos »Život sv. Ivana trogirskoga« i Ranjinine »Razlike Pěsni«.

Čim je stupio u sjemenište pjevao je i pjesmice. Nemamo doduše nijedne njegove sačuvane pjesmice iz toga vremena, ali da je pjevao zna se iz lista Jurja Posilovića, koji mu piše 1. svibnja 1856. iz Beča. U listu među ostalim piše: »Na Vaš liepi i krasni i ukriešeni list škoda da neumijem isto tako liepo i krasno i ukriešeno odgovoriti. Vidjeti je da gorska vila umije i guditi i šale zbijati; lijepo Vas je naučila, a što ona nedospije, to će pjesnik »Jendreka kramara i Magde dekle popuniti. Zbilja jedina je šteta što Vašu maštu ne zagrijeva zrak južni i smokve i naranče i t. d. ne žeste, jer bismo tada u Vas stekli ili Aristofana ili Juvenala.« Romantika rodnoga mjesta, teško stanje njegova školanja, blagodarnost prijatelja koji mu to školanje omogućuju, blagost njegovih učitelja, susretljivost drugova i rani gubitak majke kao i zarobljenost naroda i domovine napeše njegove pjesničke žice i dadoše im gradivo i smjer.

Pjeva prigodne pjesme ljupke i zanosne, tužne i vesele, religiozne i rodoljubne. Nije se u javnosti ni znalo za njih, osim prigodnice prigodom smrti bana Jelačića. Prečasni gospodin Janko Barle našao je u nadbiskupskoj knjižnici tri svežnjića blagopokojnoga nadbiskupa Jurja Posilovića. Na oklopu jednoga svežnjića piše: »Za katolički list pjesme i sastavci Šimuna Balenovića«. Na drugom piše: »Pjesmice Šimuna Balenovića, sveć. zag.« a na oklopu trećega svežnjića piše: »Korespodencija Šimuna Balenovića«. Na svim svežnjićima je pisano rukom Jurja Posilovića. Od rukopisa su sačuvana samo tri i to dva već štampana, treći još ne štampan. Od pjesmica sačuvano je 16 prigodnih pjesama sa 1457 stihova. Sve su štampane, ali ne pod njegovim imenom, već pod općenitim imenom »duhovna mladež«, »pitomci sjemeništa«, »zahvalni učenici« itd. Od korespondencije sačuvano je u svemu 27 listova, od kojih je jedan koncept.

Da lakše protumačimo kako se je Š. Balenović tako mlad počeo isticati na književnom i naučnom polju, ne smijemo zaboraviti da je on stanovao kod kanonika Ledinskoga koji je imao vrlo bogatu knjižnicu a osim toga je bio i knjižničar kaptolske knjižnice. Kako je Šime bio željan znanja, a kod kanonika Ledinskoga je imao prilike da čita razne zabavne, poučne i znanstvene knjige i časopise, a roden u kraju, gdje se govori čistim književnim

jezikom, lako se mogao brzo istaknuti i upasti svojim poglavarima u oči. Tako možemo protumačiti da se je on mlad počeo isticati prevođenjem Šmidovih spisa i pisanjem članaka u »Kat. List«.

KNJIŽEVNI RAD ŠIMUNA BALENOVIĆA.

Njegov književni rad možemo ovako podijeliti:

I. Rad u »Zboru duhovne mladeži. II. Pjesme. III. Pedagoška djela. IV. Posebno izdana djela. V. Članci štampani u »Kat. listu«.

I. Književni rad u »Zboru duhovne mladeži«.

O tomu radu bilo je već govora naprijed u njegovom djelovanju u »Zboru«. Uvod u njegov književni rad bili su prijevodi Šmidovih spisa. To su spisi za puk, koji su moralnim i nabožnim sadržajem probuđivali nabožna čuvstva. Spisi su prevedeni gotovo na sve evropske jezike. Kod Hrvata su taj posao preuzeli na sebe mladi bogoslovi. Kada se je kod nas probudila narodna svijest, probudila se i želja i nastojanje oko izobražavanja naroda. Najvažniji faktor u tomu je prirodni — dakle narodni jezik. Prevođenjem ovih djela mladi rodoljubi su se tako uvježbali da se opažao sve veći napredak naše književnosti, a u jeziku su pokazali toliko znanja, da im nije bilo prigovora. Oni su ovim prevodima položili temelj našoj pučkoj prosvjeti.

Rad i djelovanje njegovo u »Zboru duhovne mladeži« proučio sam iz arhiva i čitaonice spomenutoga »Zbora« kamo sam imao pristupa dozvolom preč. gosp. Krešimira Pećnjaka.

rektora sjemeništa i dra Dragutina Hrena, sjemenišnoga nadstojnika, kojima ovdje javno izričem srdačnu hvalu.

II. Pjesme.

Po tadanjem običaju pjevale su se pjesme prigodnice znamenitim ličnostima za imendan, rođendan, unapređenje u časti, kod smrti i slično. Takva se je pjesma naštampala i lijepo opremila pa svečaru poklonila. Šimun Balenović pjevao je takve prigodnice u ime svojih drugova iz »Kola duhovne mladeži«, u ime pitomaca nadb. sirotišta, u ime učenika gimnazije ili hrvatske omladine. Iz skromnosti nigdje ne ističe svojega imena, ali je iz njegovih rukopisa utvrđeno, da su to njegove pjesme, a »Suze« za banom Jelačićem izdao je grad Zagreb. Takvih prigodnica sačuvano je šesnaest. Evo ih kronološkim redom:

U slavu prečasnom i veleučenom gospodinu **Luki Petroviću,** kanoniku i upravitelju sjemeništa prigodom povišenja na čast opata, pitomci sjemeništa zagreb., Zagreb 1858 g.

Suze za svijetlim banom **Josipom grofom Jelačićem** usnuvšim 20. svibnja 1859. proljevene u ime omladine hrvatske, Zagreb 1859. g.

Suze duhovne mladeži nadb. zagrebačkog sjemeništa za svojim drugom **Josipom Štefanovom, bogoslovom, Zagreb 1859. g.**

Suze nad grobom prijatelja i druga **Lavoslava Vrbne,** uč. IV. razr. gimnazije, rastuženi saučenici pitomci nadb. sirotišta, Zagreb 1860. god.

Vienac zahvalnosti veleučenomu gospodinu **Antunu Mažuraniću,** prigodom imendana učenici IV. razr. gimnazije. Zagreb 1860. god.

Na rastanku, prečasnom gospodinu **Pavlu Gugleru,** kanoniku i ravnatelju nadb. sirotišta, pitomci, Zagreb 1860. god.

K imendanu veleučenoga gospodina **Adolfa Vebera-Tkalčevića,** učenici III. razreda, Zagreb 1860. god.

Malen Vijenac velikoj slavi veleučenoga gospodina **Adolfa Tkalčevića,** učitelja na višoj gimnaziji prigodom imendana, učenici V. razr. gimnazije, Zagreb, 1860. god.

Suze duhovne mladeži nadb. zagreb. sjemeništa za drugom **Stjepanom Jurinom** bogoslovom, Zagreb, 1860. god.

Suze duhovne mladeži nadb. zagreb. sjemeništa za prijateljem i drugom **Lavoslavom Pintarom,** mudroljubom, Zagreb 1860 god.

U slavu presvijetloga gospodina **Ivana Kukuljevića Sakcinskoga,** prigodom naimenovanja za velikoga župana u ime hrvatskih rodoljuba duhovna mladež, Zagreb 1861. god.

Slavi uzoritoga i prečasnoga gospodina **Jurja Haulika** varaljskoga, stožernika i nadbiskupa, svoga premiloga oca i dobročinca prigodom svečano obsluženog pedesetgodišnjeg misništva, sjemenište i liceum nadbiskupije zagrebačke, Zagreb, 1861. god.

U slavu velečasnoga i veleučenoga gospodina **Josipa Mura**, učitelja kanoničkoga prava i nadzornika I Muzeja u sjemeništu prigodom godovne

mu svečanosti, bogoslovi njegova Muzeja, Zagreb 1861. god.

Suze duhovne mladeži nadb. zagreb. sjemeništa za prijateljem i drugom **Jakovom Belićem** bogoslovcem, Zagreb, 1863. god.

Proslov u slavu prečasnoga gospodina **Tome Gajdeka,** kanonika, ravnatelja sjemeništa itd. rečen na večernjoj zabavi u oči njegove svetkovine, duhovna mladež zagrebačka, Zagreb, 1864. god.

Oproštaj velečasnom gospodinu **Stjepanu Novotniju,** učitelju vjeronauka i pedagogije prigodom njegova odlaska na župu u Feričance od pripadnika na kr. učiteljištu, Zagreb, 1865. god.

Osim ovih prigodnica štampane su mu neke pjesme u »Katoličkom listu« i u »Molitvenici i pjesmarici«.

III. Pedagoška djela.

Premda je bio od prirode nadaren za pjesmu, uz veću volju i rad na tomu polju, jamačno bi bio jedan od nadarenijih naših pjesnika, nije mu se ona ni najmanje dopadala. Nije ga mogao nitko, pa ni njegovi najbolji prijatelji, nagovoriti da ostane kod pjevanja pjesmica. Volio se posvetiti nauci. Kako se iz prvih njegovih radova vidi, već kao mladić je bio naravi umiljate, postupka blagoga, srca dobroga a po zanimanju nastavnik vjere, pedagogije i didaktike, te kod njega prevladava volja i zanimanje za pedagogiju, odnosno djela pedagoškoga sadržaja. Uz pjesnička djela prva su mu pedagoška, a može se reći, da mu sva djela odišu naučnoodgojnim sadržajem.

Kršćanska i narodna gojitba. (Izvješće kr. učiteljišta, Zagreb, 1862. god.).

Po sadržaju se može potpuno primijeniti na današnje vrijeme i naše prilike. Iz članka se vidi velika ljubav i briga za našu mladež, njezin odgoj i uspjeh u životu. Dokazuje potrebu kršćanskoga i narodnoga odgoja. Pobija one koji drže da narodni odgoj mora biti odvojen od kršćanskoga, jer vjera i prava, zdrava narodnost su dvije prijateljice.

On je za tadanje prilike unio u odgoj nove ideje koje još i danas vrijede. Osobito su mu pomno izrađeni članci u »Kat. listu« br. 5—10. Naslov je: »**Gojidba mladića za duhovni stalež**«. Tu govori o odgoju uopće, a može se primijeniti i na mladiće, koji se ne odgajaju samo za svećenike. Zastupa individualni odgoj. Treba voditi računa o tjelesnim i duševnim osebinama mladeži. Geslo mu je: mens sana in corpore sano. Ističe da odgojitelj i u svojem privatnom životu mora biti takav da služi za primjer svojim gojencima Glavno mu je pomagalo u odgoju ljubav prema mladeži: »Nema posluha nego što je posluh iz ljubavi, a ljubavlju samo uživže se ljubav. Pokaži gojencu pravu i nepatvorenu ljubav, pa zapovijedaj, sve će biti s veseljem; a bez ljubavi kori i psuj, u vjetar ćeš vikati.« Ljubavlju se postizava iskrenost, a suzbija najveća mana u koju će zapasti mladež uz prestrogog i nepristupačnog odgojitelja, a to su ropski strah, neiskrenost, himba i lukavost. Od mladića koji će poslije biti svećenici, traži se u prvom redu pobožnost, ali ne ona ukočena koja oči obara i mršti čelo. Svećenik treba da bude naobražen, treba da prodre u sve znanosti svjetske nauke pa će lakše pobijati napadaje na vjeru i crkvu.

Nova osnova za školski sustav i emancipacija učione od crkve (Katolički list, Zagreb 1863. br. 4—7).

Kao svagdje, tako i ovdje ustaje na obranu crkve i vjere katoličke. Udara na one koji se protive da svećenici imaju nadzor nad osnovnom nastavom. Još više šiba one koji traže emancipaciju škole od crkve. Kritizira zapadne države koje su provele rastavu škole od crkve. Razglaba članak po članak riječke školske osnove i oštro je u nekim točkama osuđuje.

Sloga među domaćom i školskom gojidbom. (Izvješće kr. učiteljišta, Zagreb 1865. god.).

U tomu djelcu koje je namijenjeno roditeljima, pozivlje ih na zajedničku saradnju sa školom. Može se sasvim primijeniti na današnje prilike. Pred 70 godina isto tako se obaralo na mladež da slabo uči i da je nemarna, lošega ponašanja i neuljudna baš kao i danas, premda se nije moglo reći da je kriv šport kao što se danas govori. Upravo ono doba dalo je vrlo mnogo vrijednih muževa. To neka bude na utjehu današnjim »mladima« i »starima«. Mladež je bila uvijek ista, tu ne mislim pojedinaca, nego općenito, a »stari« su uvijek prigovarali i dalje će prigovarati što je i prirodno. Pisac traži uzroke neuspjehu mladeži i navodi da je najveći uzrok neuspjehu nesuglasnost odgoja škole i doma. Prigovara roditeljima da se premalo brinu za kućni odgoj i nadzor nad djecom pa veli: »Svaki neuspjeh obaraju na uči-

telje (odnosno profesore), krnje njegov ugled pred djecom gdje samo mogu. Kad nastavnik nema pred djecom ugleda, nema ni uspjeha. A upravo roditelji su zvani da taj ugled uzdrže i još više povećaju«. Dalje navodi kao veliko zlo u odgoju djece način odgoja oca i matere. Ako mati ima svoje mezimče, a otac svoje, u kući su dva neprijateljska tabora. Međusobni sporazum između škole i roditelja je, kaže, najpotrebniji zbog upoznavanja osebina pojedinog djeteta. Nastavnik može proučiti njegove osebine ali za to treba vremena, a roditelji imaju vremena da svoje dijete upoznaju pa mogu obavješćujući o svojem djetetu olakšati rad školi. Jedno je dijete sporo, drugo brzo, jedno brzo pamti, a brzo i zaboravlja, dok drugo teško pamti ali to i zapamti. Dijete do tada bistro i dobro, počelo je najedamput teško shvaćati i rastrešeno je. Učitelj u nedostatku vremena zaključuje da se je zalijenilo, još će ga i kazniti, a ono je bolesno. Roditelji su ga trebali na to upozoriti. Gdjekoje dijete ima neobičnu volju za rad, ali se nezna istaknuti ni na sebe privući pozornost. Učitelj ga ne primjećuje i tu je uspjeh promašen. Lijepa mu je poredba: »Osobine su děteta cvět njegova duha, nu ako se ne opazé, biti će s dětetom što s cvětom, kad ga vrtlar zakopa u nepravu zemlju. Koliko se je puta dogodilo da se je učitelj djetetu prijetio, korio ga i kaznio pa sve to nepomoglo ništa, ali kašnje, pokle mu je pronašao pravu žilicu, s dobra sve išlo dobro.« Tako se zbog neznanja dječjih osebina i kućnih odnošaja često promašuje cilj. Da roditelji stoje u doticaju sa školom, da upozoruju iskreno na tjelesne i duševne mane svoje djece, školi bi rad

bio olakšan i bilo bi više uspjeha. Dalje preporuča roditeljima da se više brinu za djecu izvan škole. Trebali bi se interesirati za njihove zadaće, zabave i igre. Neka se sami što više razgovaraju i zabavljaju s njima. Kakogod roditelji bili zaokupljeni poslom, naći će dnevno vremena da izmijene nekoliko riječi s djecom. Interesantne su njegove riječi: »Obično glave jednoga i drugoga spola, koje se najviše izgovaraju poslom, znadu u nekorisnu ili škodnu društvu potratiti, dobar komad dana, pače i noći, dok su im djeca prepuštena prostoj družini na milost i nemilost. Blažena ona vremena, kada roditeljem najveća sreća i slast bijaše probaviti koju uru ili vas večer medju svojom djecom. Bilo pa se spominjalo nu sada vele da su ta vremena minula.« — Tako pisac eto pred 70 godina vapi za dobrim starim vremenima. Što bi tek danas rekao da vidi mnoge poštovane mamice kako sjede po kavanama ili po različitim odborskim sjednicama svih mogućih i nemogućih društava, različitim čajankama i posjetima, dok njihovi sineki i kćerkice u školi propadaju. Tomu neuspjehu je onda kriva škola »nepravednost« profesora itd. Svatko drugi je kriv, samo ne oni sami, nitko ne će da prizna — vlastiti nemar za djecu. — Tako eto pred 70 godina Balenović Š. upozorava na nedostatke kućnog odgoja i poziva na saradnju doma i škole. Da je ta saradnja bila potrebna, vidi se po tom, što su pred nekoliko godina osnovane »Zajednice doma i škole«.

IV. Posebno izdana djela.

Liturgika ili obredoslovica tumačeća obrede kat. crkve, Zagreb 1862. — 8° str. 235.

Sadržaj joj je: Uvod. Glava prva: Opis katoličkih crkvah i za javno bogoslužje potrebnih stvari. Glava druga: O svetih otajstvih. Glava treća: O posvetbah i crkvenih blagoslovih. Glava četvrta: Crkvena godina.

Iz predgovora se vidi, da je bila gotova već u srpnju 1860. god., a odobrena je 25. listopada 1861. god. po nadbiskupskom duhovnom stolu. Liturgika je izvorno napisana na njemačkom jeziku. Sadržaj je knjizi ostavio, samo je neka mjesta prilagodio našim domaćim crkvenim običajima, a neka opet opširnije protumačio. Unaprijed se ograđuje od eventualnih prigovora slogu ili neumjesnoj kojoj riječi i kaže da je na nekim mjestima stvar za učesnike teška, ali on to ostavlja učitelju. Staza nekim pojmovima još nije utrta i moli, oka tko nađe bolju hrvatsku riječ, neka je javi pa će se upotrijebiti u drugom izdanju. To je prva naša liturgika na hrvatskom jeziku.« Godine 1872. izašlo je drugo popunjeno izdanje liturgike pod naslovom: **»Liturgika ili obredoslovnica«,** tumačeća obrede kat. crkve za porabu gimnazijah, realkah i drugih višjih učilišta. Drugi popunjeni izdatak. Zagreb 1872. g. vel. osmina str. 204.

U »Pripomenku« kaže da je pozvan od zem. vlade preko duhovne oblasti da knjigu pregleda i popravi. Sam je opazio da ju je trebalo popraviti. Grčke riječi u ovom izdanju piše latinski. Prvomu izdanju, kaže, nije nitko ništa prigovorio.

Molitvenica i Pjesmarica za porabu učećim mladićem u višjih učionah. Beč 1864 g. str. 376 8°

Pjesmicama je posvećeno 135 stranica, a ima ih izvornih i prevedenih, a neke su uzete iz Jaićeva »Vienca« i Pintarićeve »Knjige bogoljubnosti« ali ih je on popravio.

Sunčanica ili duša uvěk k Bogu. Molitvenica i pěsmarica naměnjena mladeži učionah početnih. Uredili Franjo Šic i Šimo Balenović. Zagreb 1873. g. 8° str. 288. Izašla je poslije njegove smrti.

Povjestnica hrvatskoga naroda. Na svijet izdalo Društvo sv. Jeronima, Zagreb 1870. god. Velika osmina, str. 320 + I — VII.

To je njegovo najvrijednije djelo. Prva opširnija hrvatski pisana povjesnica je ova njegova »Povjestnica«. Prije njega doduše izdaje još god. 1861. Ivan Tkalčić »Povijest Hrvatsku«, ali mnogo kraću. Knjiga je pisana pučkim jezikom i glatko se čita.

Podijelio ju je ovako: Najprije ima predgovor: »Na znanje i ravnanje«. Tu pripovijeda, kako je odbor društva sv. Jeronima njega izabrao da napiše ovo djelo. Razjašnjava zašto nije navodio izvora i djela po kojima je radio, diobu na poglavlja kao i uputu za čitanje. Knjiga je podijeljena na ova poglavlja: Sviet, Hrvati, Susjedi hrvatski. Poslije ovoga dijeli je na tri doba: Prvo doba: Hrvat sam za sebe. Drugo doba: Hrvat s Magjarom. Treće doba: Hrvat i Magjar pod domom Habsburgom. Svako doba je opet razdijelio na tri reda: vladavanje, vjera, zakon i pravica. Razdjeljeno je tako da je svaki red sam za sebe cjelina a opet kroz sva tri doba isti red sačinjava jednu cjelovitost. Mnogo veću pažnju

posvećuje kulturnim prilikama nego administrativnim i vojničkim (nabrajanju ratova, bojeva, itd.). Tim mu je djelo mnogo zanimivije i poučnije i ima prednost pred povjesnicama gdje se više pažnje posvećuje obratnom smjeru.

O vrijednosti njegove povijesti piše dr. Viktor Novak, sveučilišni profesor u »Narodnoj enciklopediji«, knjiga I: »B. se već zarana bavio historičkim ispitivanjima, pa kako je bio na izvoru mnoge arhivalne građe i pod utjecajem Kukuljevićevih i Rački jevih studija, napisao je vrlo dobro (za prvo vrijeme) popularnu knjigu Hrvatska Povjestnica... Uz neke popravke i izmjene ova knjiga ima i danas svoju vrijednost.« Dr. J. Posilović u njegovu nekrologu (Danica, ljetopis društva sv. Jeronima za god. 1873. kaže o njoj ovo: »... napisao je Povjesnicu hrvatskoga naroda najveće njegovo djelo. U njemu stavlja puku pred oči život našega naroda u prošlih vjekovih, da se ponosimo djelima naših djedova i nasljedujemo ih kad su bila vrijedna i spasonosna, uusprot da se klonimo onakovih djela, koja su kod naših otaca urodila nesrećom i kletvom. Bio Šimun u ono vrijeme, kad je ovu knjigu pisao vrlo opterećen drugimi poslovi, a najviše hrdavim zdravljem, pa je ipak po želji drugih odbornika, a još više po nagonu svoga plemenitoga srca uzeo na sebe ovaj veliki trud, te se makar sa štetom svoga zdravlja i života odužio svomu narodu. Kamoli sreće kad bi tako svaki sin nastojao platiti dug svoj narodu od kojega se rodio i koji ga hrani i uzdržava!«

Katolički list, god. 1872. br. 21. u njegovom nekrologu kaže: »Najveće pako i za njega jur tada mnogo više bolesna, nego zdrava, najmučnije djelo jest »Hrvatska povjesnica«, koju je spisao 1870. za društvo sv. Jeronima, komu bijase sve vrijeme odbornika. S mukom sbilja i svelikom štetom svoga zdravlja porodio je on ovaj liepi plod svoga uma na korist prostomu puku, kojega je od srca ljubio«. A »Obzor« od 18 svibnja 1872 god. br. 113 piše: »Uz poslove svoje učiteljske i uredničke jošte nađe vremena da napiše njekoliko školskih knjiga i povijest naroda hrvatskoga do sada najobilatiju«. »Vienac« zabavi i pouci od 1870. br. 37 piše: »Poviest je pisana razgovietno, jezik je čist, posvema narodan, te ju zato možemo preporučiti osobito puku i građanstvu«. Ovim je djelom Š. Balenović postao popularan.

Uspomenica na prvu svetu pričest, Zagreb 1863 g. U 32 člančića djetinjskim jezikom razlaže nauk presv. otajstvu uopće, a napose o svetoj pričesti. Sve je razjašnjeno kratkim pripovijetkama iz života svetaca i svetica. Izišla je u 5000 primjeraka. Dijelila se svake godine mladeži prigodom prve sv. pričesti.

Osim spomenutih djela priredio je za štampu Novotnyjevu »Učbu i gojitbu«, koja je izišla u Beču 1867. godine.

V. Rasprave i članci u »Katoličkom listu«.

Rad Š. Balenovića u »Katoličkom listu« je vrlo opsežan, a po sadržaju raznovrstan. Već kao filozof (svršio VII. razr.) piše članke i rasprave i nastavlja dalje kao bogoslov, a kasnije svećenik i profesor sve do svoje rane smrti. Članke i rasprave potpisuje sa B., B. S. V. i —n—.

Ovdje navodim najvažnije njegove rasprave i članke. Nije potrebno, a ni mjesto ne dozvoljava da se svi njegovi članci ovdje navedu. Dosta je da se navedu samo važniji. Evo ih kronološkim redom:

G o d. 1854.: **Mojsesovo světoslovje napram današnjem zemljoslovju (br. 35—40).** Piše o geologiji uopće o razvoju te znanosti i mnijenju starih naroda o stvaranju svijeta. U daljnjem razglabanju dokazuje saglasnost Mojsijeve Geneze sa geografskom znanošću.

Nešto o pučkom pjevanju u crkvi (br. 46). Sadržaj je crkvenovjerski.

G o d. 1855.: **Razgled po katoličkom svijetu koncem godine 1854** (br. 1 i 2). Sadržaja je publicističkoga kao i »ogledi po svijetu« i »obziri«, koje piše u kasnijim brojevima. Piše o raznim savremenim događajima a osobito o istočnom pitanju.

Prirodoslovlje (br. (28—32). Opisuje prirodne krasote, a zatim sve grane prirodopisa i razvoj njegov kod evropskih naroda uopće a kod nas napose. Govori o zadaći prirodopisa sa kršćanskog stanovišta. Dokazuje da crkva ne priječi prirodnu znanost, samo je dovodi u sklad sa kršćanskom vjerom.

Nekoliko riječi za naše vrijeme (br. 50—51). Piše da bi se trebalo pobrinuti za više kat. časopisa kod nas. Govori o potrebi ljubavi, sloge i jedinstva kod duhovništva.

G o d. 1856.: **Izvanjska ljepota i kršćanstvo** (br. 20—24). Ljepota, pjesma, glazba, graditeljstvo, kiparstvo i slikarstvo treba da slavi duh kršćanski i služi crkvi i kršćanstvu.

G o d. 1857.: **Kovčeg staroga zavjeta — električna baterija** (br. 6—7). Pobija dr. W. F. A. Zimmermanna, koji kaže da je to električna baterija.

Nova pověstnica tridentinskoga sabora (br. 26). Podvrgava kritici povijest Pallavicinija kao prijatelja i Pavla Sarpia kao neprijatelja katoličke crkve.

G o d. 1858.: **Kardinal Wiseman o zemljoslovju prema objavljenju** (br. 17—19). Iznosi mnijenje raznih geologa o postanku i razvitku zemlje i po Wisemanu ga uspoređuje sa Mojsijevom Genezom.

G o d. 1859.: **Naš književni jezik s crkvenoga gledišta** (br. 46 i 47). Žigoše konzervativnost naših starijih koji se opiru svakoj novotariji pa i reformi i napretku jezika. Zagovara da se kod propovijedi i molitava u crkvi uvede književni jezik. Neka se kod nas uvede štokavsko narječje kojim govori većina naroda »koje je pretežnije, bogatije, milozvučnije i svrsi shodnije«.

Prigovara onima, koji su štokavsko narječje nazivali vlaškim, a porugljivo ilirskim. Navodi primjere iz kojih se vidi da hrvatski pisci zovu vlasima Talijane i uopće sve romanske narode. Kaže da neki vlasima drže sljedbenike istočnoga vjerozakona. »... vjerozakon ne mijenja imena ni narodu ni jeziku, zašto dakle da mijenja Hrvatom«. Tumači zašto je uzeto zajedničko ime ilirsko i kaže da je uzeto najviše zbog nesloge među Južnim Slavenima, za koju se jako zauzimlje. Hvali štokavštinu i ističe starost hrvatske štokavštine književnosti koja postoji od 16—17 stoljeća pa se i jezik tako mogao ugladiti. Da je to hrvatski jezik dokaz je među ostalim i taj što ga po Dalmaciji, Bosni i Hercegovini narod i pisci zovu hr-

vatski, a neki ga pisci zovu hrvatski i slovinski. »Da su naši predi znali da će i mpotomci radi imena svoga jezika kopati trice, bili bi morda na svakom listu napisali, hrvatski, hrvatski. Po svoj prilici su to radili zbog sloge, inače otkuda bi im slovinski ime i zašto bi drugi bili zvali taj isti jezik hrvatski. Dokazuje istovjetnost imena slovinski i hrvatski po riječnicima Belostenčevu, Jambrešićevu i Stulijevu. Spominje da je štokavština već svuda uvedena, pa bi je trebalo i u crkvu uvesti.

God. 1860.: »**Ogledi po svijetu**« (broj 27, 28, 40—47.). Što su mu poslije »obzori« to su sada »ogledi po svijetu«. U njima raspravlja razna politička, socijalna i kulturna pitanja. U 27. broju piše o povratku i svim njegovim strahotama, koji sve ruši. »...oštre se mačevi, pera i jezici, vriju strasti, snuju se osnove, sklapaju družbe, rješavaju misli, značaji i smjerovi, tko što ima sakriva...« Demagozi se kradu do kraljevskih dvorova i to znači da je konac prevrata. Slatke riječi prevrata su sloboda, sloga, jednakost i pravica. Dokazuje neosnovanost i neistinitost tih pojmova. Kaže da samo neovisan može biti slobodan, a slobode nemože biti bez jedinstvenosti, koja je u prevratu nemoguća. Što se jednakosti tiče, kaže da poslije prevrata izlazi još veća nejednakost. O pravici za prevrata može se najmanje govoriti (broj 28). U 40 broju se žestoko obara na novi duh ili krivu prosvjetu, koja sve krši. Razum, kaže, teži za istinom, a volja vrši Božje zapovijedi, a oboje pojačano razlogom mora služiti Bogu.

Crkva i država (broj 41) treba da zajednički rade ali svaka u svome djelokrugu a obje skupa moraju raditi za državljane. Zagovara vjersku snošljivost. Opširno se osvrće na borbe protestanata i katolika, širenje protestantizma i zablude Luterove (broj 42). Obara se na pokušaj uvađanja protestantizma u Hrvatskoj, jer u tom vidi narodnu opasnost, budući da su protestanti Nijemci i Madđari (br. 43). Protestantizam se, kaže, najviše širi književnošću (br. 44). Židovima je posvetio odulji članak i u njima vidi veliku opasnost za svoj narod jer su oni, kako se plemstvo izravnalo sa ostalim državljanima, natjerali u škripac plemstvo i same vlade »oni su po ćudi, običaju i cincariji država u državi« (br. 45). Prava prosvjeta i prava narodnost (br. 46). Ako je čovjek dobro upućen u koji predmet, onda kažemo da je prosvijetljen. Koji je čovjek, ne samo u svom poslu već i u drugom okretan, taj je svestrano prosvijetljen. Laži i bludnje ne drži prosvjetom, a ni znanje mu nije uvijek prosvjeta (br. 46). Narodnost je, kaže, svojstvo koje luči jedno ljudsko pleme, rod ili narod od drugoga. Ta svojstva su: krv, ćud, jezik, nošnja i običaji. Kao što se čovjek luči od čovjeka, tako se, veli, luči i narod od naroda. »Bezumno bi bilo reći: Ti Hrvate ne budi više Hrvat, nego budi rođen Nijemac ili Madžar«. Tuži se na slabiće i kaže da je poturica gori od Turčina. Jadikuje nad nekim Hrvatima koji se odnaroduju prekrajajući »ić« u »itz« ili »fy«. Spominje velike zasluge hrvatskoga svećenstva na polju narodnom i prosvjetnom (br. 47).

God. 1861.: **»Ogled po svijetu«** (Kat. list br. 27 i 28). Prigodom vraćanja ustavnosti piše političke članke i kaže da su crkvene stvari isprepletene s političkima, a svećenik se mora baviti i jednim i drugim. Opisuje narodno oduševljenje prigodom vraćanja ustavnosti u Hrvatskoj. O demagozima, političkim protivnicima i narodnim izdajicama piše vrlo oštro: »Graktali oni, što im volja, nisu nego majmuni oponašujući tuđe izrode ljudske, kojim je zabava danguba, a posao lagati ljudske, kojim je zabava danguba, a posao lagati po svijetu, trubiti po novinah laži i zametati svađu...« Kolikogod šiba, žigoše i osuđuje izdajice, puzavce i slabiće, toliko hvali rodoljube »jer se lijepo opošteniše, prokrčiše put, mnogo toga osvjetlaše i pročistiše, mnogo hladno srce ogrijaše, mnogu hrđavu pamet opametiše i mnoga neprijatelja natjeraše u strah«. Pozivlje narod da se ne dijeli u dva tabora. Pozivlje na opreznost, neka se prilika ne propusti. Napada oblast, okrutnost i nasilje vlasti: »Jao si ga narodu i puku komu zapovijeda oblast, brineća se kako da sama sebe uzdrži. Eto zašto vlada postaje okrutna. Okrutna je jer je slaba, pa ako u okrutnosti dotjera do mahnitosti i bjesnoće, znaj da joj je blizu konac« (be. 27). Obara se na vlast zbog kršenja krvatskih historijskih svetinja, prava i ustavnosti. Naglašuje stoljetne borbe Hrvata protiv protestantizma, a sada oni dobivaju ravnopravnost. Boji se da će vjerozakonskom ravnopravnosti doći mnogo tudinaca (br. 28). Tuži se na nehaj za vjeru, osuđuje pretjerani liberalizam, koji gleda da dovede protestantizam u Hrvatsku. Liberalci, kaže, su neliberalni, ne znaju kolika je korist za domovinu, ako je narod samo jedne vjere, ako je što manje vjeroispovijesti, ta oni ne znadu od kolike je to političke važnosti. Hrvati se boje pred svijetom biti neliberalni (br. 29). Pobija lažne filozofe i kaže da je crkva katolička za prosvjetu i slobodu a ne oni.

God. 1863.: **Štovanje sv. Alojzija, zaštitnika i uzornika mladeži** (br. 27). Tu iznosi historijat, način života i smrt svečevu, da ga mladež može bolje slijediti. Sadržaja je vjerskoga.

Liberalac (br. 39 i 40). Tumači riječ liberalizam i kaže da je to plemenita i velika riječ koja je samo za velike glave i plemenita srca. Libelarcem se, kaže, gradi svaka šuša, koja udara na stegu državnih i crkvenih vlasti a najviše na svoje najveće protivnike »klerikalce«. Pozivlje liberalce na mejdan da se vidi gdje je više viteštva, čovjekoljublja, lojalnosti i rodoljublja. Traži slobodu svakomu, ali i katolicima.

Crkveni sbor ili proštenje (br. 42). Pobija napadaje za održavanje crkv. zborova. Priznaje da se događaju i mnoge zloporabe i nepodopštine, padaje za održavanje crkv. zborova. Priznaje da ali se to zlo dade iskorijeniti. Zborovi su potrebni najviše zbog lijepih narodnih običaja.

God. 1864.: **Mozganice za prve izložbe** (br. 36). Piše o važnosti prve gospodarske izložbe po kojoj smo mi Hrvati došli na glas u kulturnom svijetu. Bogatstvo ne smije biti protiv Bogu i narodu, već za njih: »Što su kosti tijelu, to su bogataši narodu, od njih pokreće na dobro ili na zlo«.

Kletva (br. 47 i 48). Pozivlje crkvene i državne vlasti da iz naroda iskorijene kletvu. Obara

se na gospodu glede kletve i kaže da narod većinom od njih uči kleti.

Laž (br. 50—52). Ni u kojem slučaju laž nije dopuštena. Pobija izgovore lažaca da je ona znak darovitosti, da se lagati može kada nikomu ne škodi. U nekojim slučajevima dozvoljava zatajiti istinu.

Posljedica pijanstva (br. 31—32). U tomu članku predočuje sve grozote i posljedice pijanstva.

G o d i n a 1865.: **Spiritizam** (br. 6—10). Opširna je rasprava obrađena po Gaumenu. Na koncu kaže da će, ako bude želja, napisati posebnu knjižicu »prostijim slogom«.

Prosvjeta i četvrta crkvena zapovijed (br. 17—19). Kori nemarnost prema ispovijedi i pričesti a pogotovo sa strane prosvijetljenih osoba »Domoljubu naobraženu i učenu, moralo bi najviše stati do moralne snage naroda, jer o njoj ovisi svaka druga snaga«.

Klerikalni duh (br. 22—26). Članak je dugačak, sadržaja i karaktera potpuno crkvenovjerskoga.

Sloga među svećenstvom (br. 31—33). Zna da će taj članak nekoga pogoditi i kaže: »Moja je ruka vikla i dalje poseći, pa će sada morda komu nehotice i u srce. Stvar je lijepa, ali i ružna, kad joj se okrene lice, nu tko će da pravo pokaže ljepotu, mora pokazati i rugobu«. Navodi razloge neslozi i nalazi ih u ćudi, nazorima, životu i težnji. Osim ovih razloga nesloge su oholost, zavist, skupnost, samostnost, nestrpljivost a više puta i to što se istina dosta ne cijeni.

Himba (br. 41) je religioznoga sadržaja.

G o d. 1866.: **Dvoboj** (br. 2 i 3). Navodi slučajeve u kojima je dvoboj dozvoljen (pravedna obrana, sprečavanje rata itd.). Govori o velikoj štetnosti dvoboja za porodice, države i čitavo društvo.

Ples (br. 5—6). Piše o dobrim i zlim stranama plesa. Nije zato da se ples zabranjuje ali ga treba oplemeniti i odstraniti njegove mane.

Tolerancija (br. 8—10). Promatra odnošaj crkve prema čitavim ostalim (inovjernim) družbama i njihovim načelima. Piše ne samo o vjerskoj, već o političkoj i građanskoj snošljivosti. Iznosi poteškoće katoličke crkve prema ostalim vjerama. Iznosi poteškoće katoličke crkve prema ostalim vjerama.

G o d i n a 1867.: Ove godine je postao samostalnim urednikom »Katoličkoga lista«. Nije mi svrha da sve njegove članke ovdje navodim i ocjenjujem. Ta kada bi to i htio, nebi bilo za to ni mjesta ni vremena. Neke važnije njegove članke ću ipak spomenuti.

Vrijednim štiocem pozdrav (Katolički list br. 1). Spominje da se je primio uredništva zbog toga, što ga je obodrilo povjerenje kardinala i nadbiskupa i njegovoga vijeća a osim toga ga zanijela korisna ideja lista. Nezna hoće li moći zamijeniti prvoga urednika. »Što sigurno mogu reći, to je: da su mi načela stalna i volja krepka«.

Novoljetnica (Kat. list br. 1). Pjesmica sa 102 stiha. Među ostalim želi da domovina bude sretna, gospoda poštena, nepravde neka nestane a štediti treba što više. Djecu treba što više unaprijediti

...Da ju tuđin nenatkrili,
Na bjeganje ne prisili,
Pa da on se tud nebani
Gdje sad živu Hrvaćani.

Želi slogu svih staleža:

Svi seljaci u potrebi
Bili selu što su sebi
A sva sela, svi gradovi
Bili ruke i udovi
Puni snage, vješti djelu
U probitak svemu tijelu
Svemu tijelu, svoj skupini
Lijepoj našoj domovini!

Propovijed i politika (Kat. list br. 1—4). Politika, kaže, nikako ne spada na propovijedaonicu. Za politiku se traži oštar i dubok um. Ta znanost treba učene ljude, opsežnoga iskustva i truda i uza sve to političari pogriješe, a kako ne bi griješio propovjednik kojemu to nije zvanje. Svećenik se ne smije puku zamjerati, mora mu biti prijatelj. Svaki svećenik je i slobodni građanin koji ima kao i drugi gradani svoje političko uvjerenje. Ne smije svoje uvjerenje sa propovjedaonice nametati svojim župljanima.

Pazimo se! (Kat. list br. 18). Upozorava da treba biti oprezan. Nesmije se prenagliti iako nam se poručuje da se žurimo. »Nam se Hrvatom dovikuje: brže bolje požurite se; jer će drukčije biti sve i bez vas, kako i jest već gotovo... Bijasmo jedamput lijepa jabuka, kojom bi se razljućena mađarska vlada mitila i tišala, a drugi put barem, kojim bi se plašila. Morda je i sada u čijoj glavi takova nakana s nami. Opametimo se!« Tako nastavlja dalje.

Atheizam i pogibelj za društvo (br. 18 i 19). **Isusovci i slobodni zidari** (br. 21). itd. skoro su isključivo crkveno vjerskoga sadržaja.

Ove godine počinje pisati »**Obzore**«. To su članci raznoga sadržaja većinom p o l i t i č k o g a, k u l t u r n o g a i v j e r s k o g a. U njima iznosi kratki prijegled kulturni i politički u svim državama. Pisac njegova nekrologa (u Kat. listu 1872. br. 21) za njih kaže: »Osobito su se znali dopadati njegovi »obziri« u kojih bi se obično takmila tančina i jezgrovitost misli sa svježim samorodnim humorom«. »Obzore« piše u brojevima 9, 16, 21, 26, 32, 39, 46, 47 i 52. Ni u jednom skoro članku nije pokazao tolike oštrine uma, okretnosti i svestrane naobrazbe kao u »obzirima«.

Još mi je spomenuti da je te godine bio teško bolestan, sav tjelesno iznemogao i smalaksao, ali ga nije ostavila volja za duševni rad.

G o d i n a 1868.: I ova je godina ispunjena mnogobrojnim njegovim člancima raznoga sadržaja od kojih su važniji: **Placetum regium** (Katol. list br. 10 i 11) i **Križ i propelo** (Kat. list br. 12—18). **Biblija i svijet** (Kat. list br. 23 i 24, 37—49, 49—50) i **Crkveno pitanje ugarsko** (Kat. l. br. 12—32, 42, 51). U članku **Placetum regium** najprije tumači značenje njegovo zatim iznosi njegov historijat i drugačiju primjenu u Austriji a drugačiju u zemljama krune sv. Stjepana. Dokazuje da crkva hrvatskougarskome kralju nije mogla dati povlastice koje se protive njezinoj naravnoj slobodi a ne slaže se ni sa državnim zakonima. Osuđuje zapostavljanje katoličke crkve protestantskoj.

Križ i propelo. Spominje kako se prije nije smjelo javno izlaziti sa znakom križa. Iznosi raz-

voj upotrebe križa od prvih početaka kršćanstva pa dalje. Najprije se upotrebljavao samo križ a onda kao prelaz na propelo slika janjeta. Opisuje križ, propelo i sve što njemu pripada.

Biblija i svijet je napisana prema knjizi: Bibel u. Natur. Najprije se uspoređuje jedno i drugo t. j. biblija sa prirodoslovnom naukom. Napokon govori o zvijezdama i planetima.

Crkveno pitanje ugarsko. U tim člancima govori o odnosu katoličke crkve prema protestantizmu. Članci su sadržajem više politički nego crkvenovjerski.

Obzore ima u brojevima: 6, 12, 18, 19, 25, 35, 39, 41, 48, 53. Kako se ove godine zbivaju važni događaji u svijetu a pogotovo u Ugarskoj i Hrvatskoj, pa Srbiji i Bugarskoj, to su i »obzori« interesantni: »Mi Hrvati još uvijek čekamo, dok se pristranimo, pak onda da vidimo, jeli sami ob sebi možemo i umijemo potegnuti ili će nas drugi voditi« (Kat. list br. 34). Po ovim riječima, a pogotovo kada je već ugarsko-hrvatska nagodba primljena vidi se da je veliki protivnik nagodbe. Izrugava se riječima poslanika P. koji je govorio da je kukuruz posijan i tko ne bude vidio klipa, taj ili je za divljim ognjem zagreznuo u baru ili mu je brijač sapunicom namazao oči i razum«.

G o d i n a 1869. Opet piše o »**Crkvenom pitanju ugarskom** (K. l. broj 11 i 12). Donosi dva nekrologa: Biskupa **Mirka Ožegovića** i **Jurja Haulika,** kardinala i nadbiskupa zagrebačkoga (Kat. list broj 19.).

Od kuda nam i kakav nadbiskup? (K. l. br. 20). U članku traži i očekuje, da Hrvat postane

nadbiskup. Prvo svojstvo dobra pastira, kaže, traži se da dobro pozna svoje stado, da razumije ćud njegovu, vrline i mane, potrebe i želje. Biskup treba s narodom govoriti pučki. Svakako treba da govori vješto hrvatski. Članak završava: »Morda treba i s te strane u n i j e, tvrde kopče i pouzdanije, nego što bi se našao rođeni Hrvat, treba poraskidati svako neprijatno leglo i pletivo i posvema drugi uliti duh kroz hrvatske svećenike. Ako je zbilja moguća takova namjera, ter ima prilike, da bi nadvladala: onda prosimo što tvrđega i luđega tuđinca...«

Pisao je mnogo članaka ali nisu osobito važni. Dosta piše »obzora« (br. 9—10, 18, 27—28, 39—40, 48), ali općenito uzeto, nije ove godine mnogo pisao u »Katolički list« jer je pisao »Povjesnicu hrvatskog naroda« a uz to je bio bolestan.

G o d i n a 1870. Ove godine mnogo više piše u »Kat. list«, nego prošle godine. Od važnijih članaka su mu:

Crkva i sloboda (br. 1—2). U članku iznosi razliku izmedu slobode crkve u Americi i kod nas. Tamo spominje i neke crkvene sanjare — independente, koji kažu da primaju nauk od Duha Svetoga, pa su odbijali svaku crkvenu vlast.

Kako nam je sada (br. 5—6). Ovdje piše o teškom položaju u crkvi katoličkoj zbog nazovi katolika, liberalaca, slobodnih zidara, mračnjaka itd.

Biskup Strossmayer na koncilu (br. 6). U članku se potpuno stavio na stranu Strossmayerovu. Držeći, da je Str. u pravu veli: »... istina i ljubav imaju voditi govornika na crkvenom saboru, nikakvi pako ljudski obziri...« Bio je dakle uz Strossmayera no u dobroj namjeri.

Autonomija katoličke crkve (br. 37—42). Piše kako se je već u najstarije doba mislilo na slobodu i nezavisnost jedne crkvene provincije od druge, jer su to tražili ne samo politički već i narodni razlozi. Spominje borbu Hrvata za svoju crkvenu autonomiju (borba za glagolicu). Splitski nadbiskup zvao se Prabiskup i prvostolnik sve Dalmacije i Hrvatske. »Prvostolnik se zvao jer se je pod njegovu vlast (kao tada pod vrhovnu državnu hrvatsku) brojila također i prabiskupija barska u t. zv. Crvenoj Hrvatskoj (on kaže Bijeloj pogreška) ili Donjoj Dalmaciji (Albaniji). Prvostolnika splitskoga su priznavali među morem i Dunavom 22 biskupije. On je krunio hrv. vladare nar. dinastije, a poslije i kraljeve tude krvi. Kako je u Hrvatskoj izmicao koji dio zemlje ispod vlasti, tako je i prvostolnik splitski gubio svoju vlast. Zagovara da se vlada zauzme za autonomiju kat. crkve u Hrvatskoj i dokazuje da to neće biti od štete za državu.

Biblija i svijet (br. 44—48). Brani kronologiju biblije glede starosti ljudskoga roda i kaže da je još nije geologija oborila, a nada se da i neće.

»**Obzore**« piše u brojevima 7, 14, 21, 30, 43 i 49. Piše o kulturnim i političkim prilikama našim u Hrvatskoj i svjetskim a pogotovo o ujedinjenju Italije i Nijemaca. Posebni su mu članci o **koncilu.** Registrirajući sjednice koncila zauzimlje opozicionalno stanovište. Podupiru ga Dr. J. Posilović i Dr. Franjo Ivković. Sva trojica su na strani Strossmayerovoj.

Godina 1871. **Propast carstva napoleonskog** (br. 18—19). Spominje razloge propasti carstva i štetu time nanešenu cijelomu katoličkom svijetu.

Saborski izbori i svećenstvo (br. 22). U članku se obara na one koji drže da se svećenici ne trebaju baviti politikom. Ako se kaže za svećenika neka idu oltaru, može se kazati i drugima, idi svojemu peru, plugu, sablji, igli, šilu itd.

Prva hrvatska skupština učiteljska (str. 35—38). Iznosi prava i dužnosti učitelja — registrira skupštinske zaključke.

Školsko pitanje (br. 39). Kaže da se napredak u ljudskom obrazovanju mora uopće smatrati kao organski razvitak. Ne smije se, kaže, promatrati ljude i djela prošlosti sa stanovišta današnje obrazovanosti, koja je djelo svećenstva. Sadašnja obrazovanost je izašla iz škola kojima su upravljali ili su u njima djelovali svećenici. Državna se je vlast kasno počela zanimati za škole ne samo u Hrvatskoj već i u ostalim državama.

Internacionalci (br. 51). »Internacionala nije stvorila socijalne bolesti, nego je ova bolest rodila nju i u njoj joj je snaga«. Žestoko se obara na gesla internacionale ili ih izvrgava ruglu.

»**Obzore**« je pisao u brojevima 5, 12, 21, 38, 47 i 52. Kao u drugim godištima tako i ove godine »obzori« su mu sadržajem vrlo različiti. Najviše piše o političkim i kulturnim prilikama kod nas i po cijelom svijetu, a mnogo piše i o ratu njemačko-francuskomu.

Godina 1872. **Duhovnik i politika** (br. 1—5). U toj dugačkoj raspravi dokazuje kako su najveći pape kroz cijelu historiju »tjerali upravo svjetsku politiku u najvećoj mjeri«. Što se tiče biskupa i opata, oni su još za francuskih kraljeva sjedili u državnom saboru i u vijeću. U Hrvatskoj, Ugar-

skoj, Češkoj i Poljskoj je hierarhija s državnim plemstvom upravo srasla sa političkim životom. Drži da duhovnik ne bi smio obnašati državne službe, iako ima pravo baviti se politikom kao i svaki drugi građanin, jer vrijedni svjetovnjak na važnom mjestu može više koristiti dobroj stvari crkve nego duhovnik na istom mjestu.

Pokret religiozni medu muhamedancima u Damasku u Siriji (br. 15 i 17). U tom članku, čisto religioznoga sadržaja, piše o progonima obraćenih muhamedanaca. Od važnijih članaka ove godine vrjiedno je još spomenuti: »**Današnji židovi**« (br. 20 i 22) i »**Obzori**« (br. 8 i 18). Ove godine nije mogao više ni pisati jer je već početkom ožujka zbog bolesti otišao u Prišlin na liječenje, a 17. svibnja 1872. je već umro.

Osim štampanih djela i članaka u »Katoličkom listu« nalazi se još u rukopisu neizdano »**Mozganice za naše vrieme**«. Rukopis je u dva nastavka na dva potpuno ispisana arka. Piše o borbi crkve i svećenstva sa neprijateljima crkve, o nastojanju da se iz škole odstrane svećenici a vjeronauk da se ne uči u školi. Iza toga piše o svećenstvu i njegovim dužnostima, a pogotovo mnogo pažnje posvećuje svećeniku na selu. Donosim ovdje doslovno konac njegova članka: »Život svećenika neporočan i uzoran, to je najsilnije negativno sredstvo obrane. Život svećenika na selu kaže čudnovate dvije protimbe, s kakova se već gledišta motre. To je život pomiešan od poezije i proze: u njem je prostota spojena s uzvišenošću, veselje s tugom. To je život reći bi uređen tako, da se duševne sile mogu oli posve zatupiti oli neobičnim načinom razviti; život, da možeš oli

tratiti vrieme dangubom i bezposlicom oli ga obratiti na najkoristniju radnju i zasluge; život da ti se srce može dati oli na najprostiju sebičnost, oli na najčišću kriepost i neograničenu ljubav Boga i iskrnjega, riječju: život, koji od svećenika može učiniti skroz nevaljala nevaljanca, neračunajuć njegovu duhovnu službu, oli angjela čuvara za duhovnu mu djecu ne samo u duševnom spasenju, nego i u domaćoj sreći i napretku. Pomislimo si dakle svećenika na takovu mjestu, koji nezna cieniti svojega položaja naprama Bogu i povjerenim si dušam, kamo će okrenuti. Takov će zaboraviti i ono što je učio u školi, duševne će mu sile otupiti, srce ohladniti, otvrdnuti ter izgubiti ćut za sve, što je uzvišena. Vjerozakon se više ovakovu svećeniku neprikaziva u svojoj pravoj veličini i krasoti, nego ga pače drži za smjesu teških dužnosti, koje je doduše porad staleža prisiljen obavljati te ih nesmie zanemariti, ako neće da ide k Zakariji na stan i dvorbu ili izgubi siguran zalogaj kruha ma i čemerom ukvašen. Medu takovim svećenikom i vjernim pukom neobstoji druga sveza osim one, što je skupa veže Božja služba. Ima njih i takovih, kojim u ničem nemožeš prigovoriti, da ne čine svoju dužnost, premda im mnogo i mnogo manjka, dokle bi bili ono, što bi biti morali. Ovakov svećenik javna je osoba, ima ugled dostatan, da može ovršivati svoju službu, nu kao čovjek sam po sebi negledeć na njegovu svećeničku čast, nije ni s daleka ono, što bi biti morao: luč neznajućim, utjeha žalosnim, pomoćnik ubogim, potpora slabim, miritelj zavađenim neprijateljem — otac i učitelj svojega stada. Život župnika i njegova duhovnoga pomoćnika ima biti

uzoran svoj župi; nije li pako to, pače ako još nediše — grozota! — duhom kršćanskim ili, što je još gore, neima ni prave ljudske ćuti: tada je zlomu neprijatelju lahak posao sijati kukolj; jer kažuć, prstom crnu dušu onoga, koj bi drugim imao biti za uzor, lahko mu je pomutiti ćudoređe, utrnuti luč vjere, ter tako zavoditi duše. Tri puta naopako ako se još ovakov nesretnik po špekulaciji, ulagivanju i prijateljstvu dokuči do više časti u crkvenoj okolici.

Imade li morda i kod nas takovih svećenikah, slabih braniocah Isusa i crkve ili pravih odmetnikah, u to se ne pačam. Ali, ako ih i zbilja imade, što bi lahko moglo biti, nije tomu svemu kriv ni vrag — potari ga sv. križ — ni težak položaj ni opet takav čovjek sam. Kriva je tomu nješto gojitba, nješto zao običaj, slaba obskrba i zaštita i sto drugih okolnosti, a nješto morda i sama uprava.«

Kako je već naprijed spomenuto Šime je bio uz Strossmajera. S početka je pristajao uz politiku dra A. Starčevića. Kasnije se uplivom Franje Račkoga i Franje Ivekovića sve više od Starčevića udaljio dok konačno nije pristajao uz Strossmayera. Iako nije odabravao politiku Starčevićevu nikada ga nije napadao. Interesantno je da se na nekoliko mjesta »očešao« o Kvaternika a o Starčevića nije nikada. Koji su razlozi da se razišao sa Starčevićevom politikom nije još pravo poznato.

Da se vidi koliki je ugled uživao kod djece njemu povjerene, kod svojih drugova i u javnosti vrijedno je donijeti nekoliko izvadaka iz nekrologa prigodom njegove smrti.

»Kat. list« (1872. g. od 23. svibnja br. 21.) među ostalim piše: »On je umio pomiješati korisno sa slatkim. Ljubila bi ga djeca, te se oko njega kupila ko oko ljubezne majke, a i učiteljski pripravnici cijenili bi ga visoko i pazili na svaki njegov mig, želeć mu ugoditi. Drugovom pako saučiteljem bio je dobar prijatelj, mudar savjetnik, kojega bi rado tražili i vrlo cijenili... Balenović se je svako vrieme odlikovao sviesnim i baš skrupuloznim vršenjem svojih dužnostih. U tom ga nije mogla zadržati nikakva bolest: volio je izgubiti zdravlje i život, nego i najmanje zapustiti ono, na što se držaše obvezan. Dužnosti pako prema Bogu bile su mu uviek prve: misu čitati, brevir recitirati uz sve svoje mnoge poslove, muke i bolesti ne bi propustio nikad van kad mu je postalo baš nemoguće. U stvarih crkvenih imao je zdrav i pronicav sud... Ljubio je žarko i narod svoj i domovinu, te je mnogo patio videći gdje se nikako pravo ne da sreći i blagostanju. Još u posljednje vrieme nemogući više sam čitati, mnogo se je zanimao, te baš živo želio doživiti bolje dane roda svoga... Jer je bio tvrde vjere, neokaljana značaja i dosjetljiv, kadšto bockast, nikada otrovan, mio gost u svakom društvu. Veselilo ga poslužiti prijatelju, pače svakomu. Nikada on uz bogca nije prošao da mu što ne udijeli, a svaku uslugu njemu učinjenu vraćao bi baš veledušno. Usuprot bio je vrlo nježan primati usluge«.

Danica, kalendar i ljetopis društva svetojeronimskoga za god. 1873. na str. 56. piše među ostalim: »... Šimun bio vesele ćudi, pristao i mio u svakom društvu hoćeš šale, hoćeš zanosita go-

vora, hoćeš pjesme i pjevanke, svega ima u Šimuna. Ali u Šimuna ima i razboritosti, ima rada i marljivosti, ne znade on vremena tratiti, gdje se rodu u har dade šta dobra stvoriti. Pa takav bijaše kroz sav svoj viek... Takvi ljudi trebali bi da su vječni«.

»Obzor« od 18. svibnja 1872. broj 113 medu ostalim piše: »...Nikada ga nisi našao bezposlena: ili bi čitao ili pisao ili se Bogu molio... Pokojnik je bio jedan od onih ljudi kojim je svatko prijatelj, a nitko neprijatelj. I morao je doista omiliti svakomu s kojim bi došao u doticaj. Prostodušnost njegova bez ikakve pretvornosti, razboritost bez nadutosti, vesela ćud bez razkalašenosti svačije bi srce svladale. Kaže se: de mortuis nil nisi bene (o pokojnicih ne valja spominjati ništa, nego samo dobre stvari); o našem pokojniku, kad bi tko i htio spomenuti što zla, ne bi po istini mogao. Bijaše uzoran svećenik, pošten Hrvat, milokrvan čovjek i nikad nije nitko u njega zamolio pomoći a da je nebi dobio. — Njemu je sada bolje, al nije domovini, kojoj je bio prevrijedan sin...«

»Napredak«, pedagoško glasilo br. 7, g. 1872. piše: »...Šimun je bio pred svakim čisto i vjerno ogledalo plemenite svoje duše. To mu potvrđuju svi krasni čini, što ih je za kratka života počinio.«

Š. Balenović je umro mlad. Umro je već u 37. god. života. Ako usporedimo njegov rad sa radom ostalih naših učenjaka, književnika i pjesnika do njihove navršene 36 godine života, vidjećemo da ga nije nijedan radom prestigao a malo koji ga je dostigao. Sada istom vidimo što je sve njegovom ranom smrću izgubila vjera i crkva katolička te domovina i narod hrvatski. Plemenito njegovo tijelo danas počiva na Mirogoju u XI. polju istočno od kapelice, kamo je preneseno sa groblja sv. Petra 27. siječnja 1913. god. Nad grobom mu je podignut granitni spomenik sa natpisom: Šimun Balenović, Otočanin iz Kruščice, svećenik, knjižničar, urednik Katoličkog lista, odbornik društva svetojeronimskog. Umro 17. svibnja 1872. u 37 g. života.

Jačeg tiela dužeg vieka
Vriedila ti duša jaka.
Hrvatska ti zemlja mila,
Vriednu prahu bila laka!
Tvomu peru i poštenju
Nasleda se u nas hoće;
Na istini duši jakoj
Blago bilo s te vrednoće!

Ove stihove spjevao mu je njegov prijatelj, suradnik i odbornik Sv. Jeronim. društva Ivan Trinski.

Podatke o mladosti Šimunovoj dobio sam od svoga strica Tome, njegova rođenoga brata, i svoga oca Mile. Njihove navode mi je ovih dana pismeno potvrdio Vicko Radošević, umirovljeni lugar, najstariji čovjek u mjestu. Vlč. g. Drag. Lončarić, župnik u Dol. Pazarištu poslao mi je uz ostale podatke o Pazarištu i izvadak iz sačuvanih matičnih knjiga ali nažalost istom od 1795. god. Po sjećanju i pripovijedanju gore spomenutih njegov šukundjed zvao se Nikola, pradjed Vid, a djed Josip. Josip je imao uz ostale i sinove Antuna, oca Šimunova i Franju, njegova strica. Da se bolje vide prilike u kojima je Šimun živio navodim članove zadruge iz koje je potekao, onako kako mi je poslao preč. g. Drag. Lončarić 10. kolovoza 1934.:

6 I Balenovich:

1 Frane	1 Jela žena Franina (Lullich)
2 Antonius	2 Ika Radošević Antonina (obiit 5 feb. 1843)
3 Petrus filius Fran.	3 Maria filia Antonii
4 Mihael filius Fran.	4 Antonia filia Frani
5 Vitus filius Fran.	5 Ana filia Frane
6 Valentinus filius Fran.	6 Rosa ćer 1
7 Joseph filius Anton.	7 Manda Lullich žena 2
8 Stephanus filius Fra	8 Lucia žena 3 Marinich
9 Marco filius Anton.	9 Ika ćer 1
10 Simon filius Anton.	10 Vica žena 5 Rukavina
11 Mile sin 1	11 Maria kći Vidova
12 Thoma sin 2	12 Katarina kći Vidova
13 Nicola sin 3	13 Stanislava uxor Ant.
14 Dane sin 5	14 Francisca filia Viti
15 Josip sin pok. Petra	15 Ana filia Viti.

Dužnost mi je još nešto spomenuti i o njegovoj darežljivosti. Mnogo je novca trošio na darovitije i valjanije đake, a za školanje svoga nećaka Adama ostavio je najveći dio svoga imetka. Crkvi sv. Ivana Krstitelja u Aleksinici darovao je mali oltarić. Kulturna i rodoljubna društva pomagao je obilnim doprinosima.

Ugodna mije dužnost da se zahvalim preč. g. J. Barleu, ravnatelju nadb. pisarne zbog spomenute ostavštine blagopok. Jurja Posilovića, koju sam dobio na uvid i tako mogao doznati za mnoga Šimunova djela, a nije se znalo da su njegova.